

אסי ואהרונה דיין בידרת-הגג שלהם ביפו

קוסמופוליטיים בעולם מאשר עם מישהו כאן, הצמוד לישראליות כמו אדם הנאחז בקש.

למה עומדים היהודים בראש קבוצות כמו השמאל החדש באמריקה? מפני שהם, בדרך כלל, קשורים פחות למקום, ויותר לתפיסה כלל-עולמית.

"לא צריכים לגור ברחוב אושישקין בתל-אביב, כדי להיות עכסגולה!"

האם הוא מקבל את האידיאולוגיה הבן-גוריונית על עס-סגולה?

בן-גוריון רואה את זה כאן. אני מקבל חלק מהדברים שלו. אבל אני קצת מסתייג ממה שהוא אומר על היהדות. יש אצלו משהו הרוצה ללכוד אותי לניסגרת אותה כת ארצית, שלא הייתי רוצה לראות בה את הסך-הכל של הי-אידיאה היהודית.

לכן הבנתי מאוד את דבריו של יורט שדה, שגם הוא לומד פילוסופיה, על התעשיה המוסרית. יש אצל היהודים דחף קמאי לצדק מוחלט. ברור שכאן בישראל אי אפשר להיות עם צדק מוחלט.

"אנחנו צודקים, הפליטים צודקים. אנחנו רק משקיעים יותר מאמץ בביסוס הצדק שלנו."

"רצח אינו תחליף להתאבדות"

כך מגיע אסי באופן טבעי מהשקפת-עולם כוללת לי-ראיית המציאות הישראלית.

מהות העם היהודי מופיעה בתנ"ך. שם מופיעה המילה צדק, הרבה יותר פעמים מהמילה, שטח, או אפילו המילה ממלכתיות. מוטיב הצדק הוא המוליך בתנ"ך, ובכל ביטויי העם היהודי באשר הוא.

"מצב הפליטים הערביים, והרעיון של ארץ-ישראל השלמה, אינם מתיישבים עם ההשקפה שלי על היהדות. אני מתנגד להם, כמו שמארטין בובר התנגד לתליית אייכמן."

אסי אינו חי בעולם דימויני. הוא יודע שאין במציאות צדק מוחלט. הפיתרון של בעיית הפליטים צריך להיות כזה שלא יבואו בדרישה לגור ביפו. זוהי הבעיה.

אפשר לשאול: מדוע יתיישבו בגדה, ולא ביפו? אני מקווה שהפיתרון יהי כזה שישיב את רצונם.

הבניין החדש ביפו, בו גר אסי עם אשתו אהרונה, אותה נשא זמן קצר אחרי המלחמה בטכס משותף עם נשואי אחותו, בנוי על אדמה השייכת לארמנים. אולם אסי אינו משתמש בעובדה זו כבאליבי.

אם גרו על אדמה זו ערבים שהפכו פליטים, זה לא משנה לגבי. כי ברור לי שהחזרת הפליטים למקומות שבהם גרו קודם לכן היא בלתי-אפשרית. זאת תהיה התאבדות.

"אבל איני יכול להסכים שהתחליף היחירי להתאבדות הוא רצח."

אסי חוזר לנושא זה, המטריד אותו, פעמים רבות: "אין לנו זכויות על יפו. כשם שלא היו לאנגלים, לי-תורכים, לערבים, לצלבנים, לרומאים, ליהודים וכו' גם לא לכנענים.

התהליך של התמקמות עמים הוא דינאמי, ואינו צמוד לקוד מוסרי, אלא לקוד חברתי-ביולוגי. יתכן שלולא מל-חמת העצמאות, יפו היתה ערבית גם כיום.

אם כן, למה אוחזו בכל זאת דורש את יפוז מתוך הצמידות לעובדה שהמלחמה הצודקת היחידה היא זו הבאה להגן על עצם קיומו של עם.

אילו קמה ב-1948 ממשלה פלסטינית, כמו שנקבע בי-תוכנית החלוקה, יתכן שהיינו מנהלים עימה אחרי המלחמה משאומתן על גישה לים, וזה יכול היה להיות ביפו. זה אפשרי גם מחר, אם ננהל משאומתן על הגישה לים עם

(המשך בעמוד 18)

שחקן עלוב כזה? אולם חבריו לעבודה מחבבים אותו, מעריכים אותו ככוח במיקצועו).

לפני שהתחילה קאריירה זו, למד אסי פילוסופיה באוני-ברסיטה הירושלמית, שם למדו לפניו אחותו ואביו. הוא עזב אחרי שנתיים. היום הוא מצטער על כך. "היתה הרי-גשה של חוסר-תוחלת בעניין הפילוסופי. חבל שעזבתי."

כי בשנתיים אלה התגבש בתוכו משהו שבא לידי גילוי רק השנה: השקפת-עולם משלו.

להשקפה זו יש מקורות שונים. חלק בא מחו"ל. "נתקלתי בגל של השמאל החדש. בארץ די מסתייגים מזה. נתקלתי בצעירים יהודיים המזדהים עם מוג מסויים של אוני-ברסליזם, שבו הבעיה היהודית מהנה רק חלק, כשהצעת הפיתרון קשורה בפיתרון אוניברסלי. התחלתי להתרחק מן המושגים של האחדות והייחוד של העם היהודי."

כך התחיל אסי לפרוץ את התחום הצר של השוביניזם היהודי — עולמו של דור האבות. נימה זו התקשרה בליבו עם נימה שנייה, שמקורה בי-יהדות עצמה. נכדו של שמואל קטיאגורסקידיין, איש הי-עלייה השנייה, ממייסדי דגניה ונהלל, חיפש גישה חדשה גם ליהדות.

לשאלה אם הוא קודם כל ישראלי או יהודי, השיב: "הייתי אומר שקודם כל יהודי."

מהי יהדות זו? כמעט ההיפך מהיהדות של האבות. "תרומתה הסגולית של היהדות לעולם אינה נבחנת על-פי המידות הציוניות והלאומניות שלנו."

עובדה היא שרוב היהודים חיים מחוץ לציון, וברוב הי-מיקרים באו אלה שבאו כתוצאה מלחץ. אחרים באו כתוצאה מראייה שהיתה דומה לזו של פליטי המהפכה הבולשביקית שבאו לכאן, שי-אצלם המומנט הקומוניסטי או הסוציאליסטי לא היה פחות חזק מהמומנט הלאומי."

הציונות היא כת"

אם כן, מהי הציונות? הציונות הישראלית שונה, לדעתו, מהציו-נות של היהודים בגולה.

"הציונות כאן ועכשיו — זהו הביטוי הי-לאומני של היהדות.

כאשר נאמר שיש להגן על בית לאומי בארץ-ישראל, לא דובר על שטח. כשמדברים על בית לאומי, זה עניין כמעט ערטילאי, מקום לחיות בו. לא מדובר על זכויות היסטוריות.

"אחרי אושוויץ יכולים לטעון לחרי-בה היסטורית לגור במקום ששמו ישראל. זהו הפיתרון הלאומני של היהדות. אבל זה בכך הכל אנף אחד בבניין זה ששמו יהדות."

לאסי יש כבוד רב בפני היהדות. "עסקתי בקבלה ובחסידות. יהיה זה טפשי מ-צידנו להעמיד את עצמנו במרכז של היהדות. כי עלייך כך מחסירים ממנה את אותם הדברים שהיא נתנה לעולם, שאין להם קשר עם מה שאנחנו מהמים כאן ועכשיו."

אני רואה את עצמי שייך לכת אחת ביהדות, כת ששמה ציונות. אבל אני מרגיש בליבי נטייה והבנה לאותם יהודים המתהלכים בעולם, כמו גולדמן, או כמו פרויד, עם הרגשה כמעט אוטופית של השתייכות לעולם.

"הרגשה זו אינה קשורה לאוישהו-כאן ועכשיו. אני מוקסם על-ידיה. אני מוצא לא פחות משותף עם יהודים

(המשך בעמוד 14)

הוא הוזמן לשחק בסרט צרפתי, הבטחה עם שחר. לצידו שיחק בנו הקטן של העיתונאי אריק רולו, המומחה הגדול לענייני מצרים. (גם אסי וגם רולו הקטן שיחקו את אותה דמות, בגלים שונים — את לדותו ונעוריו של הבמאי ז'יל דסטן, בעלה של מלינה מרקורי, הלוחמת הנלהבת לשיחרור יוון).

בעזרת רולו הכיר אסי ערבים ופלסטינים, גילגל עימם שיחות ארוכות. הוא בא גם במגע עם הנוער הצרפתי הי-מוזכני, ועם לוחמי-שיחרור מארצות רבות.

"יצאתי קצת מהמבארגו של העיתונות הישראלית על מה שמתרחש בחוץ" מתלוצץ אסי. כחנתו: הוא יצא מן העולם הקטן והסגור, המתואר על-ידי העיתונות הישראלית, אל העולם הרחב.

כשחזר ארצה, היה במצבירות מהורהר. ואז באה פרשת גולדמן, במלוא עוצמתה.

ההלם שלאחר המלחמה גילה לבני דורו של אסי כי מול הגזק הישראלי אין אויב מרושע, אלא יריב שגם לו יש צדק.

"הפסדנו אחרי המלחמה הזדמנות גדולה לי-שלום עם הפלסטינים, מאמין אסי כיום.

ההלם של פרשת גולדמן ורע בלב דורו של אסי את הספק אם אכן מעדיפה ממשלת ישראל שלום-אמת על סיפוח שטחים.

לפתע נסתבר לו, שיש צורך לבני דורו להישפיע על הממשלה, ושישנה אפשרות כזו. הביטויים של דעת-הקהל מהווים שיקול אפילו בישובות הומשלה. זה לא היה קיים לפני שנתיים."

הכרה זו הטילה על אסי חובות, והוא נענה להם. כשחקן קולנוע צעיר, וכבנו של שריהבישחקן המפורסם, נשאל בחוץ-לארץ מה דעתו על המצב. בארץ התעניינו בכל מילה שיצאה מפיו. כמו כל בני משפחת דיין, מצטיין גם אסי בנישורן טבעי ליחסי-ציבור, והוא מבין את מהותם.

"הפוליטיקה חודרת לחיים שלי יותר מאשר לחיי אחרים. לא רק בגלל עובדה גנטית, שאני בנו של מישהו. אלא גם בגלל המיקצוע שלי. המיקצוע חושף את השחקן לעיני הי-ציבור, אפילו של חובבי-קולנוע. מעולם לא הצלחתי להפריד בין היותי שחקן ובין היותי אדם המשיב על שאלות."

וכך, כאשר סערו בארץ ההפגנות סביב פרשת גולדמן, כאשר יורם שדה והשמיניסטים פירסמו את קריאות-התגר-שלהם, התחיל אסי דיין להשיב על שאלות. הוא ענה כי-פשוט על שאלות מעשיות: לגבי השלום, סיפוח-השטחים, יישוב הפליטים.

רק מעטים ידעו כי מאחורי תשובות פשו-וות אלה של הצעיר יפה-התואר, שדומה כל כך לאביו בתווי-פניו, עומד עולם רעיוני הי-שונה לחלוטין מעולמו של אביו ובני-דורו.

"אני קודם כל יהודי"

נייתו של עולם רוחני זה התהילה לפני שהפך לי-שחקן. למיקצוע זה הגיע כמעט במיקרה. כאשר ביקר יו-דיבמאי ביחן, הוזמן על-ידו לשחק תפקיד קטנטן בסרט. (מאז שיחק בחו"ל בסרט טיול עם האהבה והמוות, שנחל כישלון חרוץ בגלל תסריטו המטופש. בראשית תש"ל שיחק בסרט אוטוביוגרפי של ז'יל דסטן, הבטחה עם שחר, בצרפת. כאשר הועלתה ההשערה שההתגשמות במינכן נוע-דה לפגוע בו אישית, השיב בחיוך: "מי מעוניין לפגוע בי-"

הנכדים: אסי ועל דיין בשנת 1959